

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODNOGA
GOSPODARSTVA**

**OPERATIVNI PROGRAM PODIZANJA NOVIH
VINOGRADA**

Zagreb, travanj 2004.

1. UVOD

Dosadašnja višegodišnja politika razvoja vinogradarstva i vinarstva u Hrvatskoj dala je skromne rezultate u usporedbi s mogućnostima i značenjem te grane. Godišnja sadnja vinograda nije bila dovoljna niti za održivost postojećih površina i proizvodnje. Stoga je programski cilj Vlade Republike Hrvatske da u ovom mandatu započne dugoročnu stratešku preorijentaciju ka značajnom povećanju površina pod vinogradima kako bi se osigurala dovoljna proizvodnja grožđa i vina, za vlastite potrebe i za izvoz, te tehnološki unaprijedila uz istovremeno povećanje kakvoće proizvoda. Na taj način doći će do značajnijeg pokretanja neiskorištenih gospodarskih resursa. Na sjednici Vlade Republike Hrvatske od 22. siječnja 2004. godine donijet je Zaključak o izradi Operativnog programa podizanja novih nasada vinograda (klasa: 320-01/04-02/01, urbroj: 5030116-04-1) kojim se zadužuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva da izradi i Vladi Republike Hrvatske u roku od 60 dana dostavi Operativni program podizanja novih nasada vinograda.

Za realizaciju ovog Zaključka treba ukloniti brojne prepreke koje su u dosadašnjem razdoblju ograničavale sadnju novih vinograda. Međutim, paralelno s realizacijom Operativnog programa podizanja novih nasada vinograda treba u roku od godine dana izraditi Program razvoja vinogradarstva i voćarstva koji će dugoročnije riješiti problematiku proizvodnje te prometa voća, grožđa i vina.

2. ANALIZA SADAŠNJEG STANJA

Malo je zemalja u svijetu koje imaju tako povoljne prirodne uvjete te dugu tradiciju gajenja vinove loze i proizvodnje kvalitetnih vina kao što ima Hrvatska. Na prostorima današnje Hrvatske početkom prošlog stoljeća loza se uzgajala na gotovo 200.000 hektara. U godinama izuzetne potražnje za vinom na europskom tržištu kada je filoksera uništila vinograde u Europi, a kod nas se još nije pojavila, godišnje se samo u Istri sadilo preko tisuću hektara vinograda. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku današnje površine pod vinogradima u Republici Hrvatskoj iznose 58.000 ha, a prema istom izvoru godišnja proizvodnja grožđa je na razini 300-350.000 tona, odnosno oko 2.000.000 hl vina. U Hrvatskom zavodu za vinogradarstvo i vinarstvo evidentirano je 13.627 proizvođača grožđa i vina, od čega 424 proizvođača vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom. Prema podacima iz Upisnika proizvođača grožđa, vina i voćnih vina, ukupne površine vinograda iznose 13.373 ha s godišnjom proizvodnjom vina cca 1.300.000 hl. Površine s kojih se dobiva vino s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom iznose 8.413 ha s godišnjom proizvodnjom od maksimalno 680.000 hl vina dok proizvodnja vina bez oznake kontroliranog zemljopisnog podrijetla iznosi godišnje 600.000 hl. Ostala proizvodnja vina u količini od 700.000 hl evidentira se kao naturalna potrošnja. Karakteristično za našu vinogradarsku proizvodnju je rascjepkanost zemljišnih površina (prosječna površina manja je od 1 ha), ali je tu specifičnost potrebno valorizirati kao prednost, poglavito u proizvodnji autohtonih sorti. S obzirom na činjenicu da su naša vina u kvalitativnom pogledu prepoznatljiva, potrebno je ubuduće voditi računa da se njihova proizvodnja osuvremenjuje u tehničko-tehnološkom i organizacijskom smislu.

Uz zemljište, sadni materijal je izuzetno značajan čimbenik za cjelokupno povećanje vinogradarskih površina. Prema podacima Zavoda za sjemenarstvo i rasadničarstvo, proizvodnja od 2.000.000 loznih cjepova godišnje je relativno mala u odnosu na potrebe, stoga se otvaraju mogućnosti razvoja ove proizvodnje s osnovnim ciljem smanjenja uvoza te dostizanja razine samodostatnosti iste. Uvažavajući prethodno navedeno, u proteklom razdoblju je izostalo značajnije podizanje novih nasada autohtonih sorata poput plavca malog, graševine, malvazije istarske i dr.

Realizacijom Operativnog programa podizanja novih nasada vinograda teži se udvostručenju tržne proizvodnje vina te povećanju njegove kvalitete i konkurentnosti, kako na domaćem tako i na svjetskom tržištu, uz pokretanje gospodarskih i drugih resursa u Hrvatskoj.

3. CILJEVI I NOSITELJI PROGRAMA PODIZANJA NASADA VINOGRADA

Ciljevi Programa za razdoblje od četiri godine (od 2004. do 2007.) su:

- sadnja najmanje 13.000 ha novih vinograda,
- osiguranje samodostatne rasadničarske proizvodnje (matičnjaci podloga i plemki te rasadnici loznih cjepova),
- osiguranje svih preduvjeta (zemljište, proizvodnja sadnog materijala, poticaji, kreditiranje) neophodnih za kontinuirano podizanje značajnijih površina vinograda.

Nositelji podizanja novih nasada vinograda:

- poljoprivredna gospodarstva koja djeluju kao trgovačka društva, obrt ili zadruge,
- obiteljska poljoprivredna gospodarstva prema Zakonu o poljoprivredi (NN br. 66/01, 83/02).

4. OGRANIČAVAJUĆI ČIMBENICI I MJERE POLJOPRIVREDNE POLITIKE U FUNKCIJI NJIHOVA OTKLANJANJA

Dosadašnja politika prema vinogradarskoj proizvodnji koja se oslanjala samo na poticaje, nije dala zadovoljavajuće rezultate. Naime, godišnje se podizalo do 500 ha novih nasada vinograda, a samo za održavanje postojećih površina trebalo je saditi oko 1.000 ha. Da bi se mogao realizirati ovaj Program potrebno je kontinuirano mjerama poljoprivredne politike raditi na uklanjanju ograničavajućih čimbenika kao što su:

1. naslijeđeni problemi s usitnjenošću seljačkih gospodarstava, značajnim neobrađenim površinama, nesređenost zemljišnih knjiga i katastra, odnosno uopće problematika gospodarenja poljoprivrednim zemljištem;
2. neorganizirana i nedostatna tehnološka infrastruktura (matični nasadi, rasadničarstvo, tehnologije);
3. nepovoljne kreditne linije za financiranje razvojnih programa u poljoprivrednoj proizvodnji te problemi sa osiguranjem jamstava, a sve iz razloga nedovoljne zainteresiranosti poslovnih banaka;
4. loša organiziranost proizvođača u proizvodnji, preradi te prodaji grožđa i vina;
5. sustav poticaja koji nije bio dovoljno orijentiran na radno i kapitalno intenzivnu proizvodnju;
6. nedovoljna educiranost proizvođača te neadekvatna kadrovska, tehnička i financijska organiziranost savjetodavne službe;
7. ostali čimbenici.

4.1. Zemljište

Ključ rješenja problema u poljoprivredi, općenito, jeste zemljište koje na žalost i kod podizanja novih nasada vinograda predstavlja ograničavajući čimbenik. Stoga treba učiniti sve u pravcu povećanja zemljišnih posjeda, odnosno okrupnjavanja zemljišnih parcela te voditi računa o njihovoj punoj iskorištenosti. Kao polazište treba prihvatiti projekt Regionalizacije poljoprivrednih površina Hrvatske te izraditi Vinogradarski katastar i Pravilnik o vinogradarskim površinama. Tako utvrđene vinogradarske površine trebaju biti isključivo u

funkciji sadnje novih vinograda. Temeljem dobivenih podataka od županija procjenjuje se da Hrvatska raspolaže s preko 30.000 ha površina na kojima su u prošlosti bili vinogradi.

Problem kvalitetnijeg korištenja zemljišta treba rješavati s polazišta vlasništva pa tako razlikujemo:

- a) državno šumsko zemljište,
- b) poljoprivredno zemljište u državnom vlasništvu,
- c) poljoprivredno zemljište u privatnom vlasništvu.

Značajan zemljišni potencijal za podizanje vinograda je u državnom šumskom zemljištu. U tom smislu od iznimne je važnosti zaključak Vlade Republike Hrvatske od 22. siječnja 2004. godine kojim se zadužuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva da u suradnji s «Hrvatskim šumama» d.o.o. izradi popis šumskih površina u vlasništvu Republike Hrvatske te predloži Vladi donošenje odluke o osnivanju služnosti radi podizanja višegodišnjih nasada na tim površinama. Prenamjena se odnosi na neobraslo šumsko zemljište i zemljište obraslo degradacijskim razvonjim stadijima šumskih sastojina starosti do 15 godina. Procjenjuje se kako ovih površina ima preko 5.000 ha diljem Hrvatske, a posebno na području Dalmacije, Istre i Slavonije.

Provedbu Zakona o poljoprivrednom zemljište (Narodne novine, br. 66/01. i 87/02.) treba ubrzati, po svim oblicima raspolaganja, a pri tome voditi računa da državno poljoprivredno zemljište koje je pogodno za sadnju vinograda bude za nju isključivo i namijenjeno. Dakle, ne smije se dozvoliti da na tzv. «vinogradarskim terenima» (nagnuti tereni južne ekspozicije) budu zasađene druge kulture.

Poseban problem predstavlja neobrađeno i rasparcelirano privatno poljoprivredno zemljište čije je vlasništvo često nepoznato ili se vlasnici nalaze izvan zemlje. Ono, nažalost, ne samo da ne ostvaruje potreban dohodak, nego je vrlo često uzročnik brojnih šteta i najčešće mjesto izbijanja požara. Stoga je potrebno razraditi mjere pomoću kojih će se ovo zemljište staviti u funkciju ne zadirući pri tome u vlasničku strukturu. U tom smislu potrebno je inicirati jedinice lokalne samouprave da, sukladno važećim propisima, konačno utvrde i primjene stope poreza na neobrađeno poljoprivredno zemljište te stvoriti pravnu osnovu kako bi jedinice lokalne samouprave (općine i gradovi) mogle raspolagati poljoprivrednim zemljištem u privatnom vlasništvu ustanovljenjem služnosti na istom, odnosno davanjem u zakup.

Sukladno sredstvima odobrenim u proračunu, u sklopu modela kapitalnih ulaganja u poljoprivredi, potrebno je pokrenuti aktivnosti na komasaciji i uređenju poljoprivrednog zemljišta, odnosno kontinuirano provoditi aktivnosti na okrupnjavanju zemljišnih posjeda te koristiti investicijsku potporu u iznosu do 25% ukupne vrijednosti iskorištenih kreditnih sredstava za ove namjene.

4.2. Sadni materijal

Temeljni preduvjet ostvarivanja ovog Programa je organizirana proizvodnja sadnog materijala. U nastojanju da se što je moguće više osigura vlastiti sadni materijal potrebno je dobro unaprijed planirati proizvodnju, no i dalje će se značajan dio loznih cjepova uvoziti iz drugih zemalja. Stoga treba rješavanju ovog problema prići maksimalno odgovorno i stručno, što znači primarno organizirati podizanje matičnih nasada podloga i plemki u vinogradarskim podregijama, i to po mogućnosti standardnog i certificiranog materijala. Nadalje, organizirati rasadničarsku proizvodnju loznih cjepova u postojećim te novim rasadnicima, poštujući pri tome regionalizaciju, ali i izbor odgovarajućih lokacija s mogućnošću navodnjavanja. Značajan naglasak kod proizvodnje loznih cjepova treba dati proizvodnji autohtonih sorata ne umanjujući pri tome važnost organiziranja introdukcije novih sorata i podloga na nekoliko lokacija (kontinentalni i mediteranski dio Hrvatske po 2 lokacije).

4.3. Kreditiranje razvojnih programa

Najprimjereniji način financiranja ovog Programa jeste uspostava novih kreditnih linija za podizanje trajnih nasada s povoljnim uvjetima otplate i većim udjelom državnih jamstava, a sve to u suradnji s HBOR-om i HAMAG-om.

4.4. Zaštita domaće proizvodnje

Ulaskom Hrvatske u WTO, CEFTA-u i ostale međunarodne integracije, te sukladno SSP EU, Hrvatska više nema mogućnosti mjerama carinske zaštite spriječiti uvoz i zaštitu domaću proizvodnju. Zbog toga bi trebalo koristiti iskustva drugih zemalja te inzistirati na standardizaciji kvalitete uvoznih i domaćih proizvoda, a paralelno značajno pojačati kontrolu tržišta. Isto tako potrebno je osigurati zaštitu izvornosti i zemljopisnog podrijetla vlastite proizvodnje te uz marketinšku pripremu doprinijeti boljem tržišnom pozicioniranju iste.

4.5. Nositelji razvoja, organiziranost i tržište

Nositelji razvoja vinogradarsko-vinarske proizvodnje su sve fizičke i pravne osobe koje se bave tom djelatnošću te potencijalni novi poduzetnici s izraženom sklonošću ka istoj. Posebanu pozornost u narednom razdoblju treba posvetiti razvoju zadrugarstva kako bi zadruge imale mogućnost objediniti proizvodnju svojih članova, zajednički nastupati na tržištu te, uz pojednostavljenje postupka, ostvarivati poticaje za sve svoje članove. Pravne osobe, posebno prerađivači grožđa, trebaju razvijati kooperantske odnose s primarnim proizvođačima grožđa, ali i proizvođačima vina, te usmjeriti napore u pravcu njihova kvalitetnijeg organiziranja te povezivanja u proizvođačke asocijacije radi zajedničkog nastupa na tržištu i na taj način zaštite vlastitih interesa.

4.6. Edukacija proizvođača i uloga savjetodavne službe

Postojeća educiranost poljoprivrednih proizvođača, poglavito onih koji se u budućnosti namjeravaju baviti ovom proizvodnjom, je zabirnjavajuća te zahtjeva kontinuirano ulaganje u znanje i primjenu novih tehnologija. U tom pogledu Poljoprivredno-savjetodavna služba treba preuzeti ključnu ulogu, ali da bi mogla ispuniti svoju zadaću potrebno je kontinuirano raditi na kadrovskom i tehničkom osposobljavanju iste, dakako sukladno proračunskim mogućnostima. Uz Poljoprivredno-savjetodavnu službu, radi organizirane edukacije postojećih i novih proizvođača kroz stručne seminare i edukacijske radionice, trebalo bi uključiti i Agronomski fakultet, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Institut za poljoprivredu i turizam u Poreču, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša u Splitu, Visoku vinogradarsko-vinarsku školu u Poreču i Požegi te na koncu Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo.

4.7. Ostali čimbenici

Sukladno proračunskim mogućnostima potrebno je kontinuirano raditi na:

- izradi modela tehničko – tehnološke izvedbe projekata podizanja novih nasada za sva područja uvažavajući njihove specifičnosti,
- uspostavi modernih sustava navodnjavanja,
- sustavu analize tala, nabavi sofisticirane klimatske postaje,
- stvaranju vinskih cesta, vinarsko-turističkih objekata (vinoteke, vinski barovi),
- praćenju i usmjeravanju proizvodnje,
- organizaciji i osposobljavanju sustava tehnološkog razvitka i znanstveno-istraživačkog rada,

- organizaciji i izgradnji sustava kontrole,
- prilagodbi postojeće pravne legislative potrebama realizacije ovog Programa.

5. POTICAJI I POTPORE U FUNKCIJI PROVEDBE PROGRAMA

U Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu ("Narodne novine", br. 87/02 o 117/03) Ministarstvo je Vladi RH predložilo izmjene i dopune koje su u skladu s ovim Operativnim programom i ciljem da se u četverogodišnjem mandatu podigne novih 13.000 ha vinograda. Predloženim izmjenama i dopunama Zakona vodilo se računa da sredstva iz državnog proračuna (poticaji) učestvuju sa cca 25% vrijednosti ukupnih investicijskih ulaganja kod podizanja novih nasada vinograda te novih matičnjaka za podloge i bezvirusne certificirane sortne nasade. S druge strane, sukladno modelu potpore kapitalnim ulaganjima, omogućeno je korištenje 25% sredstava od iznosa korištenog kredita i za realizaciju ovog Programa.

Ukupna visina poticaja koja će biti isplaćena godišnje, sukladno predloženom modelu, ovisit će o maksimalno poticanim količinama po pojedinim modelima i proizvodnjama koje će početkom svake godine utvrditi Vlada RH. Maksimalno poticane količine za podizanje trajnih nasada nastojat će se planirati na godišnjoj razini koja omogućava da se predloženi jedinični poticaji iz ovoga modela ostvare u 100%-tnom iznosu, a na uštrb određenih ratarskih kultura koje u prosjeku proizvodimo iznad vlastitih potreba.

Radi kvalitetnije provedbe ovog Programa potrebno je potaknuti županije i jedinice lokalne samouprave da se uključe, sukladno svojim financijskim i inim mogućnostima, na njegovom oživotvorenju.

Poticaji koje treba povećati

- 1. Vrijednost poticaja za podizanje novih nasada vinograda povećati na 33.600,00 kn/ha, odnosno 45.400,00 kn za područja s težim uvjetima gospodarenja.**
Prosječan trošak podizanja 1 hektara vinograda iznosi oko 160.000 kuna što znači da ovi poticaji prosječno iznose 25% ukupno potrebnog iznosa.
- 2. Poticaji za postojeće vinograde (godišnja plaćanja) povećati na 2.500,00 kuna/ha, odnosno 3.400,00 kuna/ha za područja s težim uvjetima gospodarenja.**
- 3. Poticaj za sadni materijal – lozne sadnice povećati na 2,00 kn/komadu.**

Novi poticaji koje treba uvesti

- 1. Uvesti poticaje za podizanje novih matičnjaka loznih podloga u iznosu od 50.000,00 kuna/ha.**
- 2. Uvesti poticaje za podizanje novih matičnjaka loznih plemki u iznosu od 35.000,00 kuna/ha.**

Ostale potrebe

U cijelosti isfinancirati podizanje nasada autohtonih i introduciranih sorata na 4 lokacije po 3 hektara pri znanstveno istraživačkim i obrazovnim institucijama u iznosu od cca 160.000,00 kn/hektaru. Ovaj projekat je potrebno predložiti te kandidirati putem natječaja, a financirati ga iz sredstava osiguranih za provedbu modela ruralnog razvitka.

6. ZAKLJUČCI

Vinova loza je jedna od nezamjenjivih kultura na pojedinim proizvodnim područjima širom Hrvatske, a poglavito u Dalmaciji i Istri. S obzirom da postoje veliki neiskorišteni potencijali (zemljišni i ljudski) za podizanje novih nasada vinograda i proizvodnju kvalitetnih vina u ovoj djelatnosti se nudi razvojna mogućnost koju je potrebno iskoristiti. Zahvaljujući autohtonim sortimentima naše je vino i danas svojom kvalitetom prepoznatljivo.

Operativni program podizanja 13.000 ha novih nasada vinograda u vremenskom razdoblju od 2004. do 2007. godine značajan je, prije svega, zbog zapošljavanja preko 4.000 obitelji u pretežito ruralnim sredinama, angažiranja u dopunskoj djelatnosti značajnijeg broja ljudi u proizvodnji i prometu grožđa i vina, bogatije turističke ponude te konkurentne proizvodnje vina kako na domaćem tako i na svjetskom tržištu. Time će se ostvariti osnovni ciljevi Vlade Republike Hrvatske - pokretanje raspoloživih, a nedovoljno iskorištenih prirodnih resursa u državi.

Očekivani financijski efekti kroz realizaciju ovog Programa iznose oko 6.600.000.000,00 kuna, odnosno prosječno 1.650.000.000,00 kuna na godišnjoj razini pod uvjetom proizvodnje cca 110.000.000 l vina te prosječne proizvođačke cijene vina od 15,00 kuna/litri. Ovoj vrijednosti potrebno je dodati najmanje 25% od navedene vrijednosti za vinski destilat i rakiju, te multiplicirajuće efekte koji proizlazi iz navedenog. Također, za očekivati je da se samo kroz PDV u državni proračun ostvari godišnji priliv od cca 363.000.000,00 kn.

Program predstavlja projekciju budućih aktivnosti i moguće ga je ostvariti uz uvjet usklađenog djelovanja svih relevantnih subjekata. Kako naša zemlja ima veoma povoljne prirodne uvjete za razvoj vinogradarstva i kako je ono visokoakumulativna i tradicionalna proizvodnja, na putu prema Europskoj uniji ovaj Program otvara mogućnost uspostave europskih pravila ponašanja, a to su vrhunski autohtoni i konkurentni proizvodi, kontrola proizvodnje i dobar standard proizvođača.